

Ammatillisesti suuntautunut ruotsin kielen opetus – vahva linkki työelämään

Johdanto

Opettajan työ on murroksessa. Nykyään opettajien ei odoteta toimivan ainoastaan oppimisen ohjaajina, vaan opettajan rooliin sisällytetään oppimisympäristön rakentajan, muotoilijan, virittäjän ja koulun uudistajan rooli. Ei riitä, että opettaja on kiinnostunut luokan sisäisestä elämästä, vaan hänen tulee myös olla kiinnostunut koulun ja koulun ulkopuolisen elämän kehittämisestä. Opettajan toivotaan asettuvan oppijan paikalle, ja siinä hänen tulee perehtyä uudestaan, ei ainoastaan opetustyötä vaan myös työelämää koskeviin haasteisiin ja odotuksiin. (Niikko 1996, 107.)

Työelämä muuttuu jatkuvasti: se tulee yhä monimutkaisemmaksi ja epävarmemmaksi. Organisaatioiden uusia kriittisiä menestystekijöitä ovat nopeus, joustavuus, integraatio ja innovatiivisuus. Työyhteisöjen ydinosaaminen on niiden henkilöstössä, ja siksi organisaatioiden tulisi panostaa entistä enemmän henkilöstönsä pätevyyteen ja hyvinvointiin. Henkilöstön rekrytointi, perehdyttäminen ja täydennyskoulutus tulevat olemaan yrityksille ja muille toimijoille entistä tärkeämpiä investointikohteita tulevaisuuden nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. (Ruohotie 2000, 22.)

Edellä mainitut kaksi, opettajuuteen ja työelämään, vaikuttavaa ulottuvuutta ovat olleet lähtökohtina opettajatyölleni, eli opettajan rooli muuttuu yhä enemmän pedagogisen konsultin rooliksi ja työyhteisöjen ydinosaaminen on yritysten henkilöstössä. Toimin kauppakorkeakouluopintojeni jälkeen elinkeinoelämän palveluksessa vuodesta 1973 vuoteen 1990. Ensimmäiset neljä vuotta työskentelin sihteerin- ja esimiestehtävissä Outokummun Kokkolan tehtailta ja vuodesta 1977 vaatetusteollisuuden palveluksessa edeten vientisihteeristä markkinointijohtajaksi. Työvuodet vaatetusteollisuuden palveluksessa antoivat minulle erittäin hyvän näkemyksen siitä, mitä monipuolinen kielitaito merkitsee kansainvälisissä työtehtävissä. Kieli- ja viestintätaito on laaja-alaista osaamista, jossa ammatillisen kompetenssin lisäksi vaaditaan sosiaalista, strategista ja henkilökohtaista kompetenssia (Lundmark 1998, 35). Työtehtäviini kuului vuosien saatossa varsinaisten myynti- ja markkinointitehtävien lisäksi osaston johtamista ja osaston tuloksellisuudesta vastaamista. Minut itseni vaatetusteollisuuden raju rakennemuutos vei uuden työuran alkuun vuonna 1990. Seitsemäntoista vuoden työjakso elinkeinoelämän palveluksessa loppui, kun vaatetusteollisuus koki voimakkaan rakennemuutoksen muun muassa Kokkolan talousalueella.

Vuodesta 1990 alkoi opettajaurani tuntiopettajana Gamlakarleby handelsläroverketin palveluksessa. Työpaikan kannustava ilmapiiri ja motivaatio oppia veivät minut 1990-luvun alussa työn ohessa suorittamaan

opettajan pätevyyteen vaadittavat pedagogiset opinnot sekä filosofian maisterin tutkinnon.

Vuodesta 1998 olen toiminut ruotsin kielen opettajana Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulussa ja vuodesta 2003 ruotsin kielen yliopettajana samassa ammattikorkeakoulussa. Vuonna 2007 suoritin lisensiaattitutkintoni. Elinkeinoelämän jälkeinen kausi on ollut minulle haasteellinen kehityspolku. Yhteyksiäni elinkeinoelämään olen säilyttänyt aktiivisina, koska minulla on ollut opettajan työn ohessa mahdollisuus toimia Osuuskauppa KPO:n edustajistossa vuosina 1996–1997, saman yrityksen hallintoneuvostossa vuosina 1998–1999 ja vuodesta 2000 lähtien KPO:n hallituksessa sekä Kokkolan Osuuspankin hallintoneuvostossa vuosina 2001–2007. Muun muassa työelämän ammatilliseen kompetenssiin liittyvät nopeat muutokset olen saanut kokea yrityksissä sisältäpäin.

Opettajaurani alkuaikojen kokemukseen ja intuitioon pohjaava uskoni työelämälähtöiseen ja kokonaisvaltaiseen kieltenopetukseen on ajan myötä eri pedagogisten kehittämisprojektien ja yhteistyöhankkeiden kautta vain vahvistunut. Tarkastelin opettajuutta opettajaurani alkuaikana ulkopuolisena tarkkailijana. Se opettajuus, jonka näin ja koin kauppaoppilaitoksen opettajakollegiossa, ei vastannut sitä koulun ulkopuolista todellisuutta, eli elinkeinoelämää, mistä olin siirtynyt opettajaksi. Osallistuin ja osallistun yhä mielelläni eri ammattiaineita integroivan opetussuunnitelmatyön ja kieltenopetuksen kehittämiseen liittyviin valtakunnallisiin ja paikallisiin kehitysprojekteihin.

Väitän, että laatu- ja strategiatyön kautta ammatillisella kieltenopetuksella on mahdollisuus seurata työelämässä tapahtuvia muutoksia ja päivittää kieltenopetusta näiden tarpeiden mukaan. Seuranta- ja päivitystyössä yhteyksien ympäröivään työelämään tulee olla monipuoliset ja jatkuvat. Vain aktiivisella yhteistyöllä pääsemme näkemään, mitä työelämässä tapahtuu, ja kertomaan omat tavoitteemme ja halumme. Tarkastelen artikkelissani työelämään suuntautuneen ruotsin kielen opettamista ja sen kehittämistarpeita ammattikorkeakouluissa. Opetuksen lähtökohtana tulee olla kieltenopettajien tiivis yhteistyö työelämäedustajien kanssa.

Ammattikorkeakouluissa monet kehystekijät ohjaavat ruotsin kielen opetusta. Seuraavaksi käsittelen toisen kotimaisen kielen kielilainsäädäntöä Suomessa ja sen vaikutusta toisen kotimaisen kielen opetukseen korkeakouluissa.

Toisen kotimaisen kielen kielilainsäädäntö Suomessa

Uusi kielilaki (423/2003) ja siihen liittyvä laki valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003) astuivat voimaan 1.1.2004. Uudet lait korvaavat vanhat vuodelta 1922 olevat kielilain (148/1922) ja lain valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta (149/1922) ja niiden nojalla annetut asetukset. Lain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetty jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia. Samoin sen tarkoituksena on taata jokaisen oikeus

oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon kielestä riippumatta. (<http://www.om.fi/julkaisut/esitteet/kielilaki.>)

Laki ei anna kenellekään uusia oikeuksia, vaan tavoitteena on, että perustuslain 17 §:n mukaiset kielelliset oikeudet toteutuvat myös käytännössä. Uutta on, että viranomaisen tulee oma-aloitteisesti huolehtia yksilön kielellisten oikeuksien toteutumisesta ilman, että hänen tarvitsee erikseen vedota niihin. Laki koskee valtion viranomaisia, kunnallisia viranomaisia, itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia, eduskunnan virastoja, presidentin kansliaa sekä yksityisiä yrityksiä niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä. (<http://www.om.fi/julkaisut/esitteet/kielilaki.>)

Osa kielilainsäädännön uudistamista on myös säädös suomen ja ruotsin kielen osoittamisesta valtionhallinnossa (481/2003). Uusien lakien ja säädöksen tavoitteena on perustuslain ja kielilain asettamien vaatimusten toteuttaminen viranomaistoiminnassa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että viranomaisen velvollisuus on turvata kielelliset oikeudet. Valtion viranomainen on aina velvollinen toimimaan sekä suomeksi että ruotsiksi. palvelun laatu ei saa riippua siitä, käyttääkö asiakas suomen tai ruotsin kieltä. Viranomaisen toimiminen kahdella kielellä ei tarkoita, että kaikkien työntekijöiden tulisi hallita molempia kieliä. Viranomaisten tulee suunnitella toimintansa niin, että kielitaitoa on siellä, missä sitä todella tarvitaan, ja että asiakkaan on helppo saada selville, mistä hän saa palvelua omalla kielellään. (<http://www.om.fi/julkaisut/esitteet/kielilaki.>)

Kielilainsäädäntö asettaa myös reunaehdot korkeakoulujen ruotsin kielen opetukselle. Valtionneuvoston ammattikorkeakoululaista antamassa asetuksessa (352/2003, 497/2004, 8 §) todetaan seuraavasti:

Opiskelijan tulee ammattikorkeakoulututkintoon sisältyvissä opinnoissa tai muulla tavalla osoittaa saavuttaneensa sellainen suomen ja ruotsin kielen taito, joka julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) mukaan vaaditaan korkeakoulututkintoa edellyttävään virkaan kaksikielisellä alueella ja joka ammatin harjoittamisen ja ammatillisen kehityksen kannalta on tarpeellinen.

Tämä säätelee korkeakouluissa suoritettavien ruotsin opintojen tasoa. Opiskelijoiden tulee saavuttaa joko hyvä (vrt. Eurooppalainen viitekehys tasot B2—C1) tai tyydyttävä (vrt. Eurooppalainen viitekehys taso B1) taso puhumisessa ja kirjoittamisessa (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006, 13—14).

Julkisen palvelusektorin tiedostettu ruotsin kielen tarve kaksikielisessä Kokkolassa, muun muassa kielipalvelusitoumuksen kautta, osoittaa, että organisaatiot täyttävät laissa julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetut määräykset. Tämä on samanaikaisesti haaste Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun ruotsin kielen opetukselle, koska kielilainsäädäntö säätelee toisen kotimaisen kielen osaamistason ammattikorkeakoululaissa (424/2003). Keski-Pohjanmaan

ammattikorkeakoulun eri yksiköiden ruotsin kielen opetuksen tulee vastata työmarkkinoilla tarvittavaa ruotsin kielen taitoa.

Motivoiva kieltenopetus

Valitettavana pidän sitä, että ylioppilastutkintouudistuksessa toisen kotimaisen kirjoittaminen on valinnainen. Tämä näkyy myös jokapäiväisessä työssäni. Ruotsin kielen osaamisen lähtötaso on laskenut ja vaatii opettajalta erityispanostusta opetuksessa käytettävien aktiviteettien kehittämisessä ja opiskelijan motivaation ylläpitämisessä.

Olen opettajan roolissani todennut sekä tutkintoon johtavassa koulutuksessa että eri organisaatioille suunnatussa ruotsin kielen koulutuksessa, että uskallus puhua ruotsia on suuri haaste kieltä opiskeleville. He pelkäävät, että he tekevät virheitä ja katsovat silloin, että on parempi olla hiljaa. Siitä syystä opettaja on tärkeässä roolissa. Hänen tulee olla kannustava ja kärsivällinen ja löytää innostavia opetusmenetelmiä, joissa on mahdollisuus osallistua ja unohtaa pelot. Ryhmä- ja paritehtävät, roolileikit ja omaan työtehtävään liittyvät dialogit ja sanonnat vapauttavat ilmapiiriä ja uskallus lisääntyy. Kristiansen toteaa, että on tärkeää, että kaikki opiskelijat ryhmässä uskaltavat tuottaa ja tuoda esille jotain omaa. Aina löytyy pieni rooli myös hänelle, joka pystyy sanomaan vain muutaman sanan. (Kristiansen 1998, 227.)

Omakohmainen kokemus kielen viestinnällisestä käytöstä ja omasta oppimisesta toimii oppimisen motivoijana. Opiskelija haluaa itsenäistyä ja ottaa vastuuta omasta oppimisestaan. Opetusmenetelmien tulee tukea ja ohjata tällaista oppimista. Niiden tulee olla monipuolisia ja joustavasti toteutettavissa oppimisen ja ammatillisen kehittymisen kannalta. Kielten ja viestinnän opetuksen perustehtävänä on herkistää erilaisille tilanteille, kannustaa kuuntelemaan ja tekemään päätelmiä, ymmärtämään mistä on kysymys. Kaikki elämäntilanteet ovat erinomaisia harjoitustilanteita tulevia todellisia kielenkäyttötilanteita varten. Opettajan tulee myös kannustaa tällaiseen oppimiseen, jolloin oppiminen on yhteistoiminnallista, toisten auttamista ja toisilta oppimista. Yhteisvastuullinen oppiminen tukee myös yksilön itsetunnon myönteistä kehittymistä. (Kohonen 1998, 28–29.)

Osana nykypäivän kieltenopetusta on tehokkaiden oppimisstrategioiden tunnistaminen ja käyttö. Oppimisstrategiat ovat keinoja, joita opiskelija käyttää, jotta hänen oppimisensa olisi tehokkaampaa, nopeampaa ja helpompaa. Oxford on määritellyt strategioille kaksi pääluokkaa. Ensimmäisenä luokkana hän mainitsee suorat strategiat, jotka vaativat kielenkäyttötilanteiden työstämistä. Suorat oppimisstrategiat hän jakaa kolmeen ryhmään: muististrategiat, esimerkiksi muistikartat ja avainsanatekniikat, jotka auttavat muistamaan paremmin, kognitiiviset strategiat, esimerkiksi analysointi ja silmäily, jotka auttavat ymmärtämään ja tuottamaan vierasta kieltä, sekä korvausstrategiat, jotka auttavat korvaamaan puutteita kielitaidossa. Toisen pääluokan muodostavat epäsuorat oppimisstrategiat, jotka eivät suoraan liity kieliainekseen mutta auttavat oppimisen hallinnassa. Oxford määrittelee myös näihin kolme alaluokkaa: metakognitiiviset strategiat auttavat ohjaamaan omaa oppimisprosessia, esimerkiksi itsearviointi ja tarveanalyysi. Affektiiviset

strategiat auttavat säätelemään omia asenteita, arvoja, motivaatiota ja kieliminää. Sosiaaliset strategiat taas auttavat hyödyntämään vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa ja tekevät näin oppimisen muun muassa hauskeemmaksi. (Oxford 1990, 14–22.)

Kun tehokkaasti ja onnistuneesti käyttää oppimisstrategioita oppimisessa, oppimistulokset ovat monipuolisia. Monipuolisuutta edustavat esimerkiksi kielen oppiminen, kielen oppimaan oppiminen, itsetuntemuksen ja itseluottamuksen kehittyminen sekä yhteistyötaitojen oppiminen. (Kantelinen & Keränen 2004, 4.)

Kartoitus ruotsin kielen tarpeesta Kokkolassa

Lisensiaattitutkimukseni (Lax 2007) tavoitteena oli hankkia tietoa Kokkolassa eri toimialoilla toimivien organisaatioiden ruotsin kielen osaamistarpeista. Tutkimukseni keskeisin tavoite oli hyvin käytännönläheinen. Selvitin, minkä tyyppistä tutkimukseeni osallistuneiden organisaatioiden henkilöstön työssä tarvittava ruotsin kielen tarve ja käyttö on ja minkälaista ruotsin kielen koulutustarvetta organisaatioiden henkilöstöllä on. Lisäksi selvitin organisaatioiden edustajien kokemuksia aiemmasta yhteistyöstä Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun toimijoiden kanssa ja halukkuutta yhteistyössä kehittää ruotsin kielen koulutusta.

Päädyin siihen, että tutkimuksellani olisi toimintatutkimuksen ja opettaja tutkijana -ajattelun piirteitä. Toimintani elinkeinoelämässä ja opettajantyössä on ollut pitkä, sisältörikas ja opettava prosessi, ja tämän tutkimuksen tekemiseen mielenkiintoni ohjasi oman työni kehittäminen. Opettajan ja tutkijan työn yhdistäminen tutkimukseni kautta on omiaan rikastuttamaan työtäni ammattikorkeakouluopetuksen kieltenopetuksessa ja sen kehittämisessä.

Laadun jatkuva kehittäminen, johon sisältyy muun muassa ruotsin kielen opetus, on oleellinen osa Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun toimintaa. Toimintatutkimus on sosiaalisen tilanteen tutkimista, jonka tavoitteena on kehittää siihen liittyvän toiminnan laatua. Toimintatutkimus tuo käytännön ymmärrystä konkreettisiin tilanteisiin, ja sen synnyttämien teorioiden ja olettamusten pätevyys ei riipu ensisijaisesti niiden tieteellisestä totuusarvosta vaan siitä, miten ne voivat auttaa ihmisiä toimimaan järkevästi ja taitavasti. (Elliott 1991, 3–11, 35–39.)

Tutkimuskohteiden toimialojen valinnassa minulla oli lähtökohtana Kokkolan kaupungin työpaikat ja niiden jakautuminen elinkeinoittain.

Teollisuuden edustajaksi tutkimukseeni valitsin teollisuuden alan Kokkolan suurimman toimijan, Boliden Kokkola Oy:n, joka on osa ruotsalaista New Boliden konsernia. Palveluiden eri osa-alueilta, joita ovat yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut, kauppa ja majoitus- ja ravitsemustoiminta, rahoitus-, vakuutus ym. toiminta sekä kuljetus ja tietoliikenne, päätin valita laajan

julkisten palveluiden ryhmän edustajiksi Kokkolan alueen kaksi suurinta toimijaa, Kokkolan kaupungin ja Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän. Kauppaa ja majoitus- ja ravitsemustoimintaa edusti tutkimuksessani Osuuskauppa KPO, joka toimii sekä kaupassa että majoitus- ja ravitsemustoiminnassa. Osuuskauppa KPO on kaupan ja majoitus- ja ravitsemustoiminnan suurin toimija Kokkolan alueella. Rahoitustoiminnan alalta päädyin Kokkolan Osuuspankkiin, jolla on Kokkolan pankeista suurin markkinaosuus.

Suoritin tutkimukseni aineiston keruun haastattelemalla henkilökohtaisesti Kokkolassa eri aloilla toimivia viittä asiantuntijaa ja yhtätoista asiakaspalvelijaa. Tutkimukseni on kasvatustieteisiin liittyvä tutkimus ja Andersonin (1996, 222) mukaan haastattelu on pedagogiikan alalla tavallisimmin käytetty aineistonkeruumenetelmä. Hänen mukaansa ihmiset osallistuvat paremmin haastatteluihin kuin kyselyihin. Haastattelijalla voi esittää lisäkysymyksiä ja tarkentaa kysymyksiään. Koska halusin haastatteluissa tehdä tarkennuksia ja esittää lisäkysymyksiä, tein haastattelut itse. Tämä antaa mahdollisuuden luoda luottamusta haastateltaviin, ja samalla päästä tulkitsemaan esiintymistä ja kehonkieltä. Stringer (1999, 68–70) toteaa, että haastattelu antaa mahdollisuuden haastateltavalle ilmaista itseään ja kuvailla tilanteita tarkemmin. Tästä syystä haastattelijan on valmistauduttava haastatteluun niin, että hän on harjoitellut, miten tehdä lisäkysymyksiä ja miten viedä haastattelua eteenpäin, jotta kerätty aineisto olisi mahdollisimman monipuolinen. Andersson (1985, 36) toteaa, että haastattelu nojaa interaktioprosessiin, jossa haastattelijalla ja haastateltavalla sekä antavat että ottavat, kun he kommunikoivat.

Tulokset osoittivat, että työhön liittyvissä tilanteissa suullinen ruotsin kielen taito on tärkeä. Asiakaspalvelu, puhelintilanteet ja sosiaaliset tilanteet, jotka nousivat tutkimuksessa tärkeimmiksi, ovat tilanteita, jotka samalla vaativat laaja-alaista osaamista kieltenkäyttötilanteissa. Strategisen, sosiaalisen ja henkilökohtaisen kompetenssien hallinta korostuu näissä suullisissa kieltenkäyttötilanteissa. Tulokset osoittavat selkeästi, että koulutustarve suuntautuu räätälöityyn koulutukseen ja painottuu suullisen kielitaidon kehittämiseen.

Miten ammattikorkeakoulu voi kehittää työssä tarvittavan ruotsin kielen opetusta?

Suomessa aikaisemmin tehdyt kielitaitokartoitukset, esimerkiksi Huhta 1999, Airola 2004, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2004, Karjalainen & Lehtonen 2005 ja Elinkeinoelämän keskusliitto 2005, ovat osoittaneet, että tarvetta ruotsin kielen osaamiselle on ja että työnantajat odottavat, että ammatillisesti suuntautuneen kieltenopetuksen sisällöt ja menetelmät vastaavat työelämän kysyntää (ks. luku 3.2). Opetushallituksen Prolang-tutkimuksessa on muun muassa korostettu ammatillisesti suuntautuneen suullisen kielitaidon opetusta ja kielitaidon opettamista kokonaisvaltaisesti niin, että se liittyy työelämän kannalta oleellisiin aiheisiin ja taitoihin (Huhta 1999, 163–166).

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että sekä koulutuksesta vastaavat että henkilöstön edustajat ovat sitä mieltä, että tarvetta ruotsin kielen oppimiseen on useimmin suullisissa tilanteissa, tarkemmin ilmaistuna keskustelutaidoissa ja puheen sujuvuudessa. Tarve koskee kaikkia tarkasteltuja toimialoja.

Kilpailu asiakkaista ja hyvän palvelun tarjoaminen ovat nykypäivänä tosiasioita, joiden kanssa eri toimialojen organisaatiot painivat. Tutkimukseni kuvaa tilanteita, joissa henkilöstö ei ole pystynyt palvelemaan asiakasta tai potilasta ruotsin kielellä yhtä hyvin kuin suomen kielellä. Kilpailutilanteet ja hyvän palvelun tunnusmerkit tiedostavaa työntekijää nämä tilanteet harmittavat. Kaikilla haastateltavilla on vähintään kuuden vuoden ja suurimmalla osalla vähintään kahdeksan vuoden ruotsin opinnot eri koulutusasteilta. Haastateltavieni kuvausten mukaan aikaisemmissa opinnoissa pääpaino oli ollut useimmiten kirjallisen taidon kehittämisessä.

Muiden kuin lingvistiseen kompetenssiin (kuten kielioppi, semantiikka ja fonologia) lukeutuvien kompetenssien (sosiaalinen, strateginen ja henkilökohtainen) harjoittaminen jää, opettajakokemukseni mukaan, korkeakouluopintoja edeltävissä kieltenopinnoissa, valitettavan vähälle huomiolle. Small talkin ja sosiaalisten tilanteiden opettaminen vaatii opettajalta luovuutta ja riskien ottoa. Opetustilanteet voivat epäonnistua ja käsitys, että opettaja ei saisi epäonnistua, tai tehdä virheitä, on yhä vallalla. Uskon, että tästä syystä monesti vältetään autenttisten tilanteiden luomista kieltenopetuksessa. Ongelmana on myös se, että suullista kielitaitoa ei vielä testata ylioppilaskirjoituksissa muuten kuin kuullun ymmärtämisen osalta ja tämä näkyy, kun nuoret tulevat ammatillisesti suuntautuneeseen korkeakouluopetukseen. Useimmilla heistä ei ole rohkeutta käyttää suullisissa kielenkäyttötilanteissa ruotsin kieltä. Ammatillisesti suuntautuneessa ruotsin kielen opetuksessa jää näin kieltenopettajien harteille kehittää rohkaisevia opetusmenetelmiä ja näin motivoida ja kannustaa nuoria käyttämään ruotsin kieltä rohkeasti, vaikka virheitä tuleeekin. Oppimistilanteissa opiskelijoiden tulee tiedostaa oppimisstrategioiden merkitys.

Aikuisten kieltenopetustilanteissa tulisi painottaa, että kukaan ei ole täydellinen, virheet ovat sallittuja ja kielenkäyttäjä voi ilmaista itseään monella tavalla, koska yleensä ei ole olemassa yhtä oikeaa ilmaisutapaa. Kieli on instrumentti informaation välittämiseen. Olemme kaikki ihmisiä ja ihmisillä on tavallisesti vuorovaikutustilanteessa halu ymmärtää puhekumppaninsa sanoma ilmaisun tasosta riippumatta. (Sjöberg 2002, 192.)

Tutkimukseni osoitti myös, että täydennyskoulutukseen liittyvä tarvekartoitus ei organisaatioissa aina ole suunnitelmallista ja pitkäjännitteistä. Kielitaitoon liittyvää täydennyskoulutusta ei kehityskeskusteluissa erikseen otettu esille, mikäli henkilöstön edustaja ei oma-aloitteisesti sitä tehnyt. Strategiatyön tutkimukseen paneutuneet Chan Kim ja Mauborgne painottavat, että kun organisaatiossa luodaan strategiaa, kannattaisi pyrkiä pois punaiselta mereltä. Punaiseksi mereksi he määrittelevät toimintaa, jossa toimialojen rajat on määritetty ja hyväksytty ja kilpailun pelisäännöt ovat tiedossa. Chan Kim ja Mauborgne kehottavat hakeutumaan siniselle merelle. Sinisen meren

strategialle on ominaista pyrkiä löytämään hyödyntämätön markkinatila, uuden kysynnän aikaansaaminen ja kannattavan kasvun mahdollisuudet. Jos yritykset haluavat luoda uusia voitto- ja kasvumahdollisuuksia, niiden on luotava sinisiä meriä. (Chan Kim & Mauborgne 2005, 24–25.) Tämä liittyy myös mielestäni viestintätaitojen kehittämiseen. On hyödyllistä erottautua kilpailijasta esimerkiksi sillä, että pystyy tarjoamaan laaja-alaista ja asiakasystävällistä kaksikielistä palvelua, ja näin päästä siltä osin siniselle merelle.

Tulevaisuuden kannalta on oleellista, että Suomessa ruotsin kieltä suomenkielisille ja suomea ruotsinkielisille opettavat kielenopettajat sekä opinto-ohjaajat tuovat opiskelijoille tietoon sen tosiseikan, että Suomessa yliopisto- tai korkeakoulututkintoa ei Suomen kansalainen voi suorittaa ilman erillislupaa, ellei hän ole osoittanut hyvää tai tyydyttävää osaamista toisessa kotimaisessa kielessä. (Asetus ammattikorkeakouluopinnoista 352/2003, 497/2004, 8 §.)

Tutkimukseni tulokset kuvaavat, että työyhteisöt odottavat täydennyskoulutusta tarjoavilta yrityksiltä alan substanssin hallintaa, kannustavia ja autenttisia opetusmenetelmiä ja -tilanteita ja ennen kaikkea paneutumista alan ammattisanastoon. Tutkimukseni osoittaa, että tutkimuksen kohteena olleet organisaatiot ja niiden henkilökunta olivat tiedostaneet ruotsin kielen osaamistarpeen ja olivat valmiita panostamaan ruotsin kielen kehittämiseen sekä organisaatioina että organisaatioiden henkilöstöinä.

Lopuksi

Kokonaisvaltainen opetussuunnitelmatyö ja työelämäyhteydet ovat avainasemassa, kun Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun kielenopettajina luomme kielenopetuksen viitekehyksiä ja valitsemme ydinosaamisalueet kielitaidolle. Tehokkaan ammatillisesti suuntautuneen kielenopetuksen edellytyksenä on, että viestintätaitojen tarpeet analysoidaan työelämälähtöisesti, opetuksessa keskitytään todettuihin tarpeisiin ja opetus toteutetaan käytännönläheisesti ja mielekkäästi.

Muuttuvan työelämän edellyttämät valmiudet ja oppijoiden kouluttaminen asiantuntijavalmiuteen vaativat kielen täydennyskoulutuksessa toimivilta opettajilta laaja-alaista kompetenssia. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun kielen ja viestinnän strategiassa todetaan, että kielen opettajien rekrytoinnissa ja kehittämisessä on otettava huomioon tutkinnollisen pätevyyden lisäksi elinkeino- ja työelämän tuntemus, työhön soveltuvat persoonalliset ominaisuudet ja halu yhteistyössä kehittää opetusta.

Koska ammatillisesti suuntautuneeseen kielenopetukseen on kiinnitetty huomiota vasta viime vuosikymmeninä muun muassa kielitaitokartoituksissa ja valtakunnallisissa ammatillisen kielenopetuksen kehityshankkeissa, pidän tärkeänä, että kielenopettajille ja varsinkin työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa työskenteleville on tarjolla laaja-alaista

täydennyskoulutusta ja todellisiin työtilanteisiin tutustumista, esimerkiksi opettajien työelämäjaksojen eli työharjoittelun kautta. Opettajan tulee kehittää opetettavan kielen osaamistaan ja paneutua erityisaloihin liittyvään ammattikieleen. Organisaatioille suunnatuissa koulutuksissa korostuvat myös kulttuurin tuntemus ja aikuisopetukseen liittyvät erityispiirteet. Kieltenopettajia kehittäisivät sosiaalisen kompetenssin tarpeen kokeminen ja jatkuvasti kehittyvien ja muuttuvien työtehtävien hoitaminen työharjoittelijana jonkun toimialan organisaatiossa. Kun itse saisi olla kokemassa todellisia työelämän tilanteita ja niiden mukanaan tuomia osaamistarpeita ja haasteita, uskon, että opettajan olisi helpompi myös toteuttaa kokonaisvaltaisempaa, työelämälähtöisempää, motivoitumpaa ja täsmällisempää kieltenopetusta.

Mikäli työelämäjaksot ovat vaikeasti järjestettävissä, monipuolinen yhteistyö muiden ammattiainneiden opettajien ja työelämäedustajien kanssa eri projektien ja yrityskontaktien kautta antaisi arvokasta ja monipuolista tietoa organisaatioiden toiminnoista ja toimintatavoista.

Lähteet

Airola, A. 2004. *Yritysten kielitaitotarpeet Pohjois-Karjalassa*. Joensuu: Pohjois- Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja C: Tiedotteita, 17.

Anderson, G. 1996. *Fundamentals of educational research*. London: The Falmer Press.

Andersson, B-E. 1985. *Som man frågar får man svar – en introduktion i intervju- och enkätteknik*. Kristiansand: Rabén & Sjögren.

Chan Kim, W. & Mauborgne, R. 2005. *Sinisen meren strategia*. Jyväskylä: Talentum.

Elliot, J. 1991. *Action research for educational change*. Philadelphia: Open University Press.

Elsinen R. & Juurakko-Paavola T. 2006. *Korkeakouluopiskelijoiden ruotsin kielen taidon arviointi*. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Huhta, M. 1999. *Language/Communication Skills in Industry and Business. Report for Prolang/Finland*. Helsinki: National Board of Education.

Kantelinen R. & Keränen S. (toim.) 2004. *Annatko nälkäiselle kalan vai opetatko onkimaan? Oppimisstrategioita vieraan kielen opiskelun työkaluina peruskoulussa ja lukiossa*. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita N:o 38.

Karjalainen, S, & Lehtonen, T. (toim.) 2005. *Että osaa ja uskaltaa kommunikoida - akateemisissa ammateissa tarvittava kielitaito työntekijöiden ja työnantajien kuvaamana*. Helsingin yliopiston hallinnon julkaisuja, raportit ja selvitykset, 13/2005.

Kohonen, V. 1998. Kielenopetus kielikasvatuksena. Teoksessa P. Kaikkonen & V. Kohonen (toim.) *Kokemuksellisen kielenopetuksen jäljillä*. Tampereen yliopiston opettajakoulutuslaitoksen julkaisuja A 14, 25–47.

Kristiansen, I. 1998. *Tehokkaita oppimisstrategioita. Esimerkkinä kielet*. Porvoo: WSOY.

Lax, U. 2007. *"Jag vill men kan inte alltid."* Kartoitus eri toimialoilla työtehtävissä tarvittavasta ruotsin kielen taidosta ja sen kehittämistarpeista *Kokkolassa*. Keskipohjanmaan ammattikorkeakoulu. Tutkimusraportti. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Lundmark, A. 1998. *Utbildning i arbetslivet. utgångspunkter och principer för planering och genomförande av personalutbildning*. Lund: Studentlitteratur.

Niikko, A. 1996. Näkökulmia opettaja-tutkijan työhön. Teoksessa S. Ojanen (toim.) *Tutkiva opettaja 2*. Tampere: Tammer-Paino. 107–118.

Oxford, R. 1990. *Language Learning Strategies. What Every Teacher Should Know*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.

Ruohotie, P. 2000. *Oppiminen ja ammatillinen kasvu*. Juva: WSOY.

Sjöberg, A. 2002. *Functionality of language skills in occupational English. The point of view of language users, language training and language testing*. Academic Dissertation. Oulun yliopisto.

Stringer, E.T. 1999. *Action research second edition*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Työelämän murros heijastuu osaamistarpeisiin. Osaavaa henkilöstöä yrityksiin. 2005. Elinkeinoelämän keskusliitto.

Vård på modersmålet inom Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt. 2004. Loppuraportti Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri.

Lait

Ammattikorkeakoululaki 351/2003

Kielilaki 423/2003

Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 424/2003

Asetukset

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluopinnoista 352/2003

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluopinnoista 497/2004

Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa 481/2003

Verkkolähde

<http://www.om.fi/julkaisut/esitteet/kielilaki>